

Janek Musek

Marko Polič

**VID PEČJAK –
OB ŽIVLJENJSKEM
JUBILEJU**

STR. 7-10

Januarja letos je praznoval osemdesetletnico zaslužni profesor Univerze v Ljubljani dr. Vid Pečjak, eden najbolj znanih slovenskih psihologov in publicistov ter dolgoletni sodelavec naše revije. Pravijo, da je pomembno prištevati življenje k letom in ne let k življenju. Za profesorja Pečjaka velja to, odkar poznamo njega in njegovo polno in bogato življenje, če je bogastvo to kar imajo ljudje v glavi in v srcu. Z enako zagnanostjo je neutrudno prodiral v različne uganke človeškega vedenja, odpiral nova psihološka področja, spodbujal študente in sodelavce k iskanju in odpiranju vprašanj, in to počne še danes. Svet je bil zanj vedno velik vprašaj, nekaj kar je potrebno spoznati in nič človeškega mu ni bilo tuje. Prijateljeval in sodeloval je z mnogimi najuglednejšimi psihologi svetovnega slovesa, kot so Charles Osgood, Milton Rokeach, Philip Zimbardo, Al Hillix, Ervin Staub, Gaetano Kanizsa, Erich Mittenacker in še z mnogi drugi. Bil je med tistimi profesorji ljubljanske univerze, ki so pogosto predavali na uglednih tujih univerzah v ZDA, Avstraliji in Evropi, obenem pa je mnoge od svojih znancev pripeljal tudi na Oddelek za psihologijo in ga že v sedemdesetih široko odprl v svet. Tisti, ki smo takrat študirali ali delovali tu smo bili – v veliki meri prav zaradi profesorja Pečjaka – deležni zglednega izobraževanja, ki se je od podobnega na boljših oddelkih za psihologijo po svetu razlikovalo kvečjemu po veliko skromnejši opremi in sredstvih za raziskovanje. Bil je zgleden učenec ustanovitelja Oddelka za psihologijo Mihajla Rostoharja, predvsem tudi po svoji širini in odprtosti in med prvimi tremi njegovimi asistenti. Doktoriral je s temo o sinestezijah, ki v tem času ponovno pridobiva na aktualnosti, s svojo iz teh raziskav izvirajočo teorijo mrežaste povezave pojmov pa je že nakazoval pot k sodobnem konekcionizmu. V desetletjih neprekinjenega ustvarjalnega delovanja je napisal veliko znanstvenih monografij, univerzitetnih in srednješolskih učbenikov ter raziskovalnih in teoretskih člankov v naših revijah in v mednarodni znanstveni periodiki. Udeležil se je številnih mednarodnih in domačih znanstvenih kongresov, mnogih tudi kot soorganizator ali glavni organizator in vodil več znanstvenih raziskovalnih projektov. Veliko pozornost je posvečal prav ustvarjalnosti, ki ji je posvetil monografijo *Misliti, delati, živeti ustvarjalno* (1987) in še vrsto priročnikov za spodbujanje ustvarjalnosti. Njegova *Psihologija spoznavanja* iz leta 1977 je bila povsem sodoben učbenik, enakovreden kateremukoli tujemu, prinašal pa je tudi pregled domačih raziskav na tem področju, v veliki meri tudi njegovih lastnih. Pravzaprav vse njegove knjige prinašajo tudi izsledke lastnih raziskav, pa naj bodo to raziskave simbolizma, ustvarjalnosti, zgodovine psihologije, ali pa družbenih preobratov. Odzival se je na aktualna družbena vprašanja in tako prispeval k njihovem razumevanju in razreševanju. S svojim modelom ojačevalcev in pomanjševalcev je pojasnjeval potek uporov v totalitarnih družbah, njegova *Politična psihologija* (1995) pa je prva knjiga s

tem naslovom pri nas, napisana v času, ko je politika postala zelo pomembna in razumevanje političnega vedenja ključno. S pisanjem in raziskovanjem ni končal niti po upokojitvi, kar kažeta *Psihološka podlaga vizualne umetnosti* (2006) in *Psihologija staranja* (2007), nadvse aktualna v času, ko življenje postaja vse daljše. Ne beži niti pred okoljskimi problemi in knjiga *Ekološka kriza in človek* je pred izidom. Njegova dela pa odlikuje tudi inovativen pristop, npr. *Nastajanje psihologije* (1983), zgodovinski pregled psihologije, podnaslovljen z *Knjiga razgovorov*, v obliki razgovorov med študenti in profesorjem prinaša enkratni pregled precepov in razvoja psihološke znanosti, tudi v Sloveniji. Tam je tudi zapisal: “Znanost je po svoji naravi mednarodna. Znanost posamezne dežele pa postane zrela tedaj, ko se vključi v mednarodno znanstveno skupnost.” K temu so prispevali tudi *Znameniti psihologi o psihologiji* (1982), ki vsebuje njihove odgovore na vprašanja o stanju in razvoju psihologije ter Pečjakove komentarje. Da je tako tudi s slovensko psihologijo je v veliki meri zaslužen prav Vid Pečjak. Sto objavljenih knjig (če ne štejemo ponatisov), več sto znanstvenih in strokovnih člankov, kopica raziskav, mnogi doktorandi, magistrandi in diplomanti, to je bera, na katero bi bil vsakdo lahko ponosen. Moramo pa omeniti še eno vrsto njegovega pisanja, znanstveno fantastiko. Ta del zgodbe Pečjakovega ustvarjanja se je sicer začel s pustolovskim romanom *V objemu zelenega pekla* (1956), ampak kmalu so se pojavili *Drejček in trije Marsovčki* (1961), ki je doživel vrsto ponatisov in prevodov in osrečuje otroke še danes. Sledila je še vrsta zgodb in romanov, od *Pobeglega robota* (1967), preko *Adama in Eve na planetu starcev* (1972), *Roboti so med nami* (1974), *Kam je izginila Ema Lavš* (1980), do *Doktorja živih in mrtvih* (2004) ali *Zadnjega odpora ali Iskanja lepe Helene* (2007), v njegovem računalniku pa se najbrž skriva še marsikaj. Potrebno je ob tem povedati, da je tudi v znanstvenofantastičnih zgodbah prisoten Vid Pečjak, psiholog. V preobleki zgodbe odpira psihološka vprašanja, od posameznikove identitete, do odnosa do okolja ali razvoja skupnosti.

Ustvarjalno sodelovanje Vida Pečjaka z revijo *Anthropos* poteka od njenih začetkov dalje. Prvi njegovi članki v *Anthroposu* so izšli leta 1969 (“Sodobne teorije psihične mediacije in reprezentacije” in “Vpliv frustracije na fantazijsko projekcijo v socialni situaciji”) in v naslednjem letu “Spreminjanje evaluativnega pomena z asociacijami” (v soavtorstvu s Saro Smith) ter “Čustveni simbolizem prostorskih oblik”. Med prispevki v reviji *Anthropos* naj navedemo “Pojmovne dimenzije” (1971), “Osebnost v pojmovanjih vzhoda”, “Nove teorije mišljenja” (1974), “Dileme sodobne psihologije” (1978), “Ustvarjalci med sanjačem in birokratom” (1985), “Psihološki model upora” in “Modificirani model upora” (1991), “Blocking of creativity and the collapse of the communist system” (1996), “Vzpon evolucijske psihologije” (2001), “Psihologija in smisel življenja”

(2002), "Demokracija in svoboda" (2007). Z revijo *Anthropos* pa je Vid Pečjak sodeloval še v drugih, formalnih in neformalnih oblikah in k takšnemu sodelovanju je spodbujal tudi svoje sodelavce, prijatelje in znance.

Kratek prikaz tako plodnega življenja in dela ne more biti ne izčrpen, ne popoln. Je samo bežna skica, ki ne zajame večine tega kar smo njegovi študenti in sodelavci od njega dobili, pa najsi bodo to spodbudne besede, živahne razprave v katerih so šteli le argumenti in ne položaj ali ugled, odprtost do različnih idej, osmišljanje včasih še začetniško nedodelanih misli, seminarji na katerih je bilo pomembno predvsem dejavno sodelovati, izleti in dogodivščine s katerimi so se včasih zaključili, in tega je še veliko. Profesorju želimo še veliko življenja k letom in še veliko knjig in pogovorov.